

ISPRING VA HOT POTATOES DASTURLARINING IMKONIYATLARI.

SADINOV OTABEK BAXODIROVICH

NAVOIY DAVLAT UNIVERSITETI ANIQ FANLAR

FAKULTETI TALABASI.

Annotatsiya. Ushbu maqolada multimedia tushunchasi qo'llanish sohasidagi ayrim kamchiliklarni bartaraf etish usullariga oid taklif va tavsiyalar keltirilgan.

Tayanch so'zlar: multimedia, axborot, texnologiya, internet, virtual.

Ispring dasturi. - Multimediali elektron o'quv kurslarni yaratishda keng ishlatilib kelinayotgan dasturiy ta'minotlardan biri **Ispring** dasturi hisoblanadi. **Ispring** dasturining quyidagi imkoniyatlari mavjud:

- taqdimot fayllarini bir necha (exe, swf, html) formatlarda konvertatsiyalash imkoniyati;
- taqdimot kontentiga tashqi resurslarni (audio, video yoki flash fayllarni) kiritish imkoniyati;
- taqdimot kontentini muhofaza qilish: parol yordamida ko'ra olish, taqdimotga «himoya belgi»si qo'yish, taqdimotni faqat ruxsat etilgan domenlardagina «aylantirilishi»;
- video qo'shish va uni animatsiyalar bilan sinxronlashtirish;
- elektron test(nazorat)larini yaratish va natijalarini elektron pochtaga yoki masofaviy o'qitish tizimiga (LMS) uzatib berish imkoniyatini beradigan interaktiv matnlar yaratish uchun vosita o'rnatilgan (Quiz tugmachasi);
- masofaviy o'qitish tizimida foydalanish uchun SCORM/AICC — mos keluvchi kurslarini yaratish;
- taqdimot dastur darajasida aylantirish uchun ActionScript API;
- videotasvirni yozish va uni taqdimot bilan sinxronlashtirish;





- YouTubega joylashtirilgan roliklarni taqdimot tarkibiga kiritish imkoniyati.

Elektron axborot ta'lim resurslari ichida kiruvchi elektron nazorat turlarini yaratish uchun iSpring QuizMakerdasturini keltirish mumkin.

iSpring QuizMaker quyidagi asosiy imkoniyatlari mavjud:

- tarmoqlangan testlar yaratish;
- ikki, uch, to'rt yoki besh javobli yopiq test topshiriqlari, ulardan biri to'g'ri, ikkitasi haqiqatga yaqinroq turidagi topshiriqlari;
- bir necha to'g'ri javobli yopiq test topshiriqlari, ochiq test topshiriqlari;
- o'xshashlikni aniqlashga yo'naltirilgan topshiriqlar;
- to'g'ri ketma-ketlikni aniqlashga mo'ljallangan topshiriqlarni yaratish imkoniyatlari mavjud.

iSpring Free dasturi .PPT, .PPTX, .PPS, .PPSX formatdagi fayllarni Flash (.SWF) va HTML5 formatiga konvertatsiyalash imkoniyatini beradigan mualliflik dasturi hisoblanadi.

Dastur orqali foydalanuvchilar Flash-roliklar va YouTube-video resurslarni PowerPoint taqdimot slaydlariga joylashtirishlari mumkin.

Xususan:

- Yaratiladigan elektron o'quv kontentlarni SCORM va TinCan tizimlarga o'tkazish imkoniyatini beradi, bu esa ixtiyoriy LMS (Learning management system) bilan integratsiyalashtirish mumkin degani;
 - PowerPoint dasturida yaratilgan taqdimot faylining xajmini 97% gacha siqish imkoniyati mavjud;
 - PowerPoint dasturida yaratilgan taqdimot faylining himoyalashini ta'minlaydi;
- iSpring Free dasturi mutloq tekin hisoblanadi.



iSpring Free dasturidan tashqari imkoniyati ko'proq bo'lgan iSpring Suite dasturi ham mavjud bo'lib, bu dastur orqali yuqori darajada sifatli elektron o'quv kontentni yaratish mumkin.

iSpring Suite asbob uskunalari orqali (QuizMaker, iSpring Visuals, iSpring DialogTrainer) elektron darsliklar, videoma'ruzalar, QuizMaker orqali elektron nazorat testlari, so'rovnomalar, iSpring DialogTrainer -tarmoqlangan dialogli elektron kurslarni va onlayn-prezentatsiyalarni yaratish mumkin.

Yaratilayotgan elektron kursga audio va video fayllarni qo'shish, audio va videolarni yozish, taqdimot slaydlari bilan sinxronizatsiyalash, elektron kursning har xil pleyerlarini tanlash, tahrirlash, SCORM va TinCan standartlarida chop etish, .mp4 videoformatida eksport qilish imkoniyatlarini beradi.

Shu bilan bir qatorda iSpring Visuals orqali 3D kitoblar, vaqt shkalasi, glossariylar yaratish imkoniyati ham mavjud. iSpring dasturi orqali yaratilgan kurslarni LMS lar bilan integratsiyalash imkoniyati mavjud.

Hot Potatoes dasturi.

Hot Potatoes – instrumental qobiq dastur bo'lib, o'qituvchilar tomonidan mustaqil interaktiv topshiriqlar tayyorlash uchun mo'ljallangan. Bu dastur bilan ishlash davomida foydalanuvchidan dasturlash tilini bilish talab etilmaydi.

Dastur yordamida 10 turdagi turli tilda matnli, grafikli va audio-videoli topshiriqlar tayyorash mumkin.

Dasturning asosiy xususiyatlaridan biri shundaki, yaratilgan topshiriqlar standart veb-sahifa ko'rinishida saqlanadi. Buning uchun talabalarga **Hot Potatoes** dasturi kerak emas. Ular uchun faqat veb-brauzer (masalan, Internet Explorer) bo'lishi yetarli. Bu dastur faqat o'qituvchilarga topshiriqlarini yaratish va taxrirlash uchun kerak bo'ladi. Bu dastur dunyo bo'ylab keng foydalanib kelinmoqda. Bu dastur 1997-2003 yillarda Kanadaning Viktoriya universitetining Informationsion texnologiyalar markazida yaratilgan. (<http://web.uvic.ca/hcmc>).



Mualliflar: Stewart Arneil, Martin Holmes, Hilary Street

Dasturning asosiy bloklari

Topshiriqlar dasturning quyidagi 6 ta bloki yordamida yaratiladi (har bir blok mustaqil dastur sifatida qoraladi):

1. **JMix** – ketma-ketlikni to'g'ri tiklash.
2. **JQuiz** – Viktorina – savolning javoblari ko'p tanlovli.
3. **JCloze** – tushirib qoldirilgan so'zni to'ldirish.
4. **JCross** – Krossvord.
5. **JMatch** – Moslikni o'rnatish.
6. **JMasher** – Barcha bo'limlarda yaratilgan test, krossvordlarni bir butun veb-saxifaga jamlaydi.

Topshiriqlarning bajarilish natijasi foizlarda baholanadi. Noto'g'ri urinishlar baho natijalar foizi pasayadi. Dasturning 6-versiyasida **JMasher** qo'shimcha blogi qo'shilgan bo'lib, dasturning boshqa bloklarida yaratilgan topshiriqlarni umumiyashtirish vazifasini bajaradi.

Dasturni o'rnatish

Dasturni <http://web.uvic.ca/hrd/hotpot> sahifasidan yuklab olish mumkin.

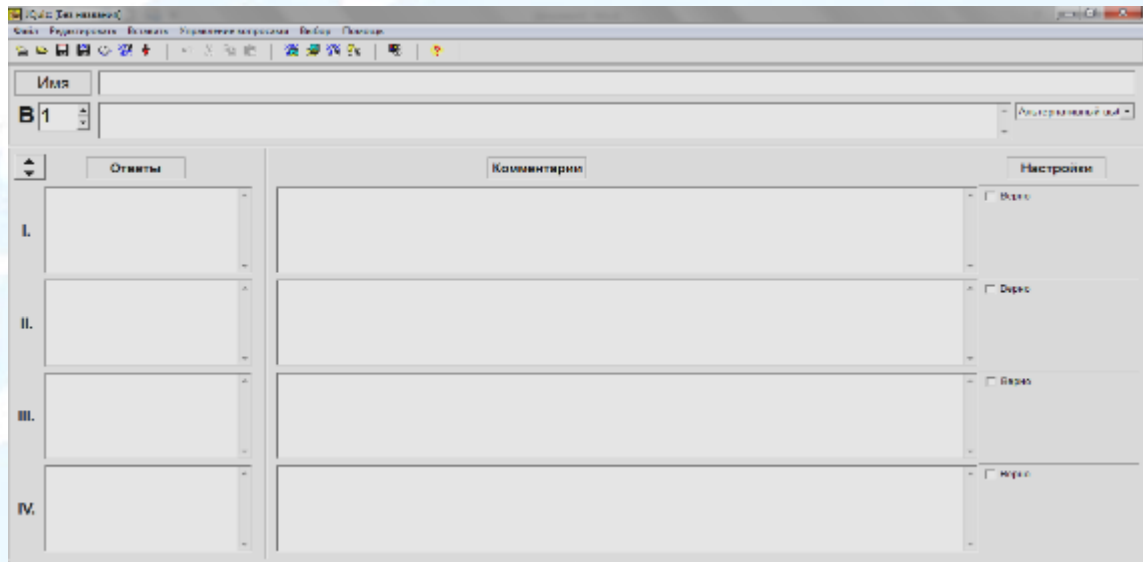




Dasturni o'rnatish uchun setup faylini ishga tushirish kerak. Dastur o'rnatilgandan keyin barcha fayllar dasturning papkasiga nusxalanadi.

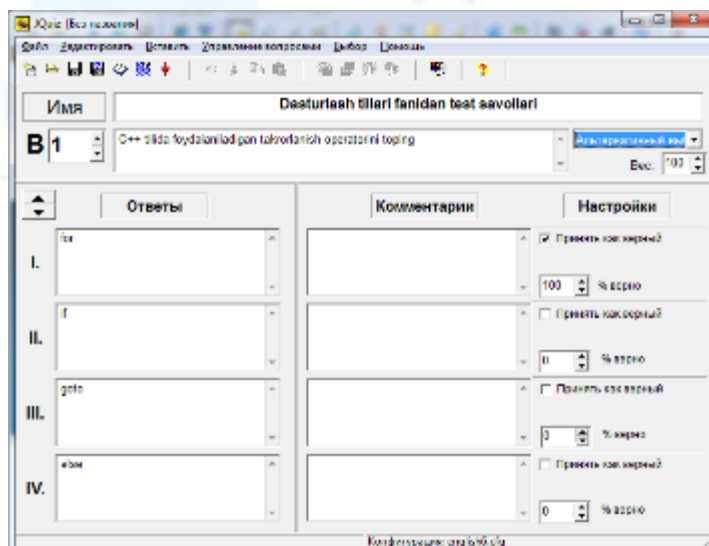
Yuqoridagi keltirilgan har bir bloklarni misollar bilan ko'rib chiqmiz.

1. JQuiz – turli xil testlar yaratishga mo'ljalangan. Uni ishga tushirganimizda quyidagi oyna hosil bo'ladi:



Bu darcha файл, редактировать, вставить, управление, вопросами, выбор va помощ menyulari, uskunalar qatori va ishchi maydonidan tashkil topgan.

Ishchi maydondagi Имя satriga fan nomi, keyingi satrga savollar yoziladi. Ответы ustuniga javoblar, Комментарий ustuniga izoxlar yoziladi, Настройки ustuniga верно katakchalariga to'g'ri javob uchun belgi qo'yiladi. Masalan:



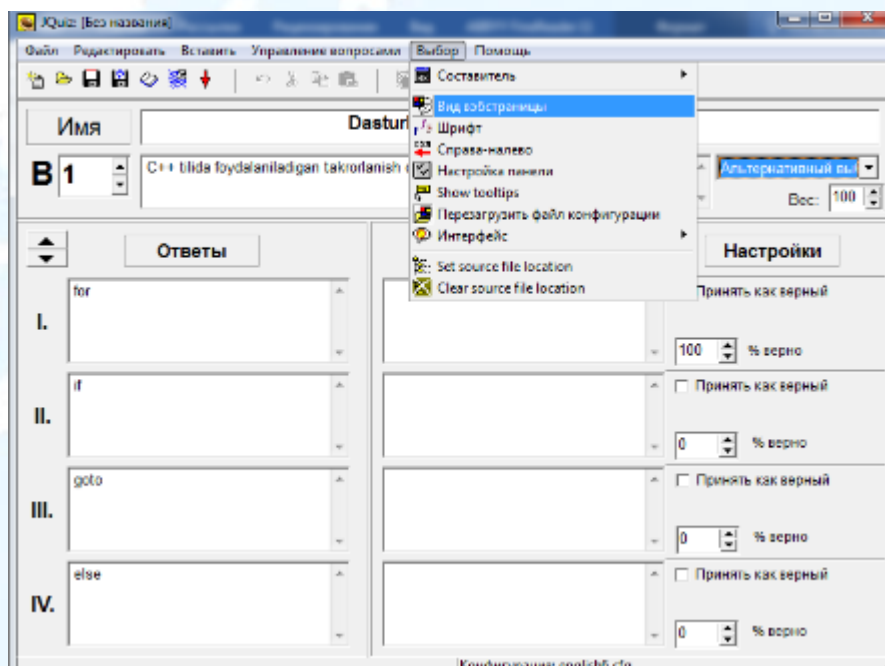


Ikkinchi va keyingi savollarga **B** bandidan surgich yordamida 2-,3- va keyingi savollarni qo'shamiz.

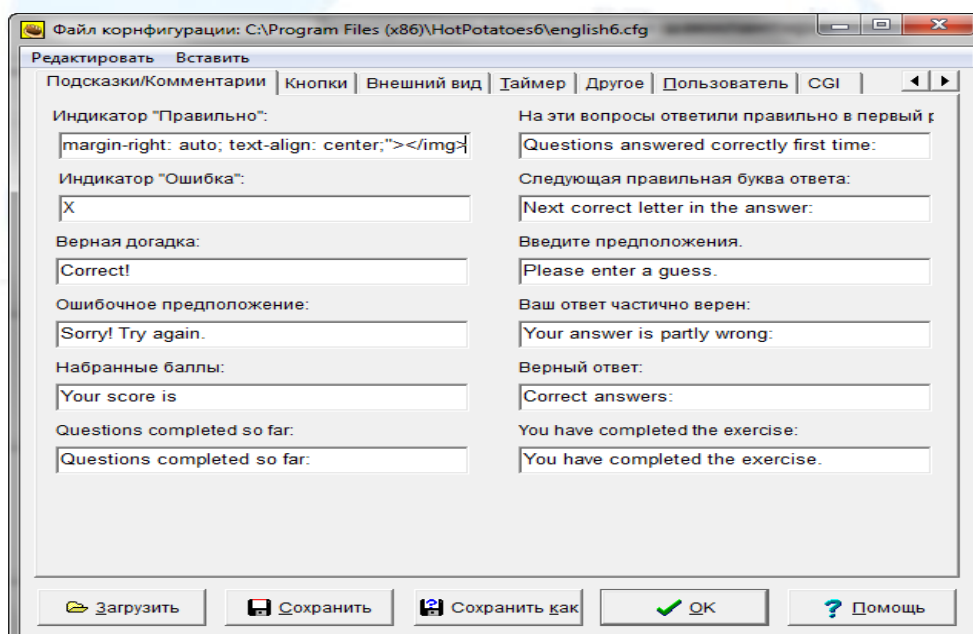
Dasturning **Выбор** menyusining **Вид вэбстраницы** bandi yoki darchaning



piktogrammasi orqali biz veb sahifa qilib saqlayotgan faylimizning sozlash parametrlarini hosil qilamiz.



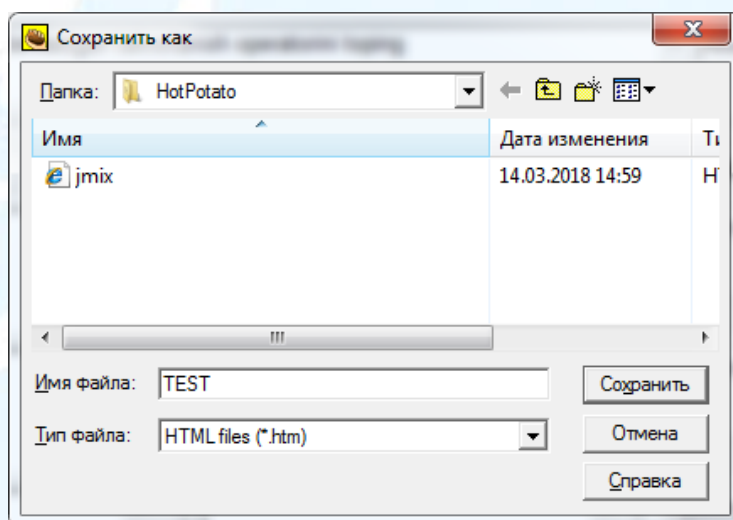
Вид вэбстраницы bo'limi ishga tushgandan keyin quyidagi oyna hosil bo'ladi:



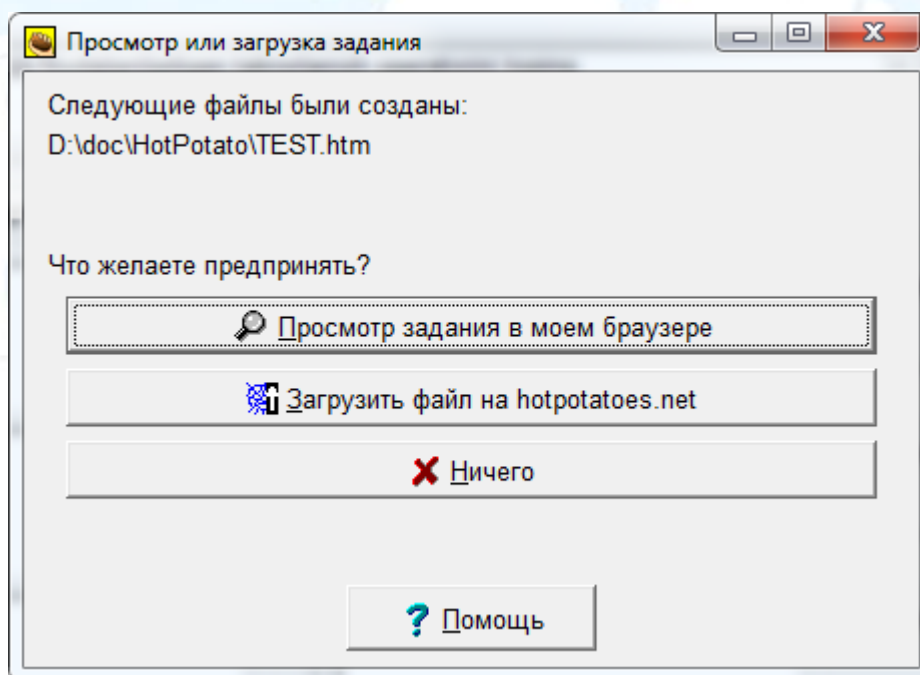


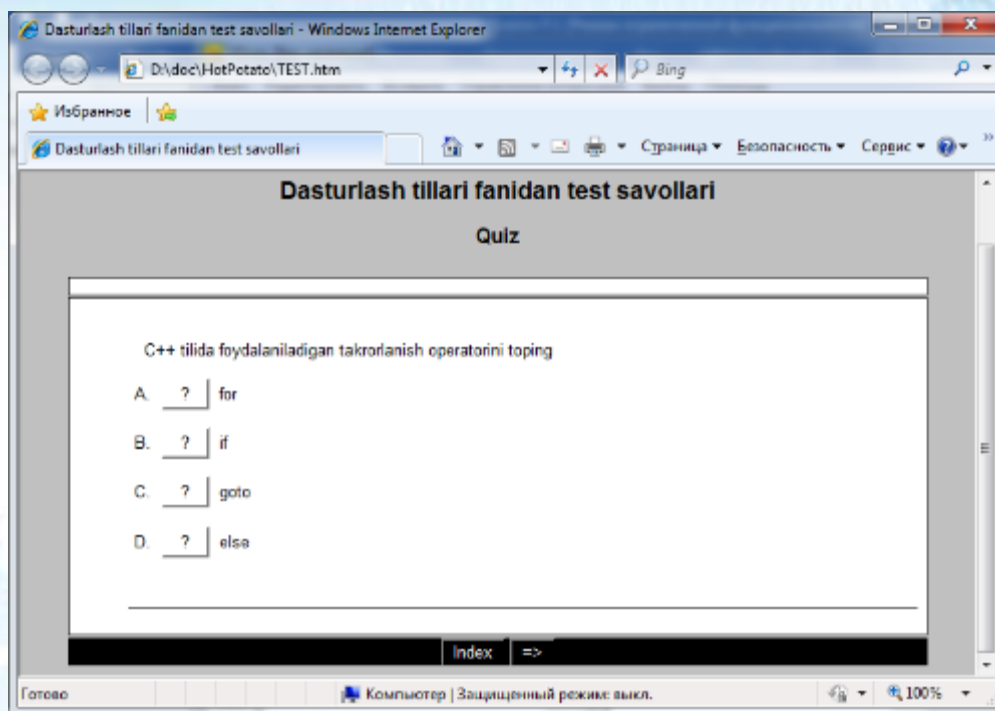
Bu darchadagi bandlar orqali biz testimizning ko'rsatilgan parametrlarini sozlaymiz. Hosil qilingan faylimizni saqlash uchun fayl menyusining **Сохранить, Сохранить как** kabi bandlaridan foydalanamiz. Faylimizni veb sahifa ko'rinishida saqlash uchun esa uskunalar panelidagi  piktogrammasidan foydalanamiz.

Masalan:

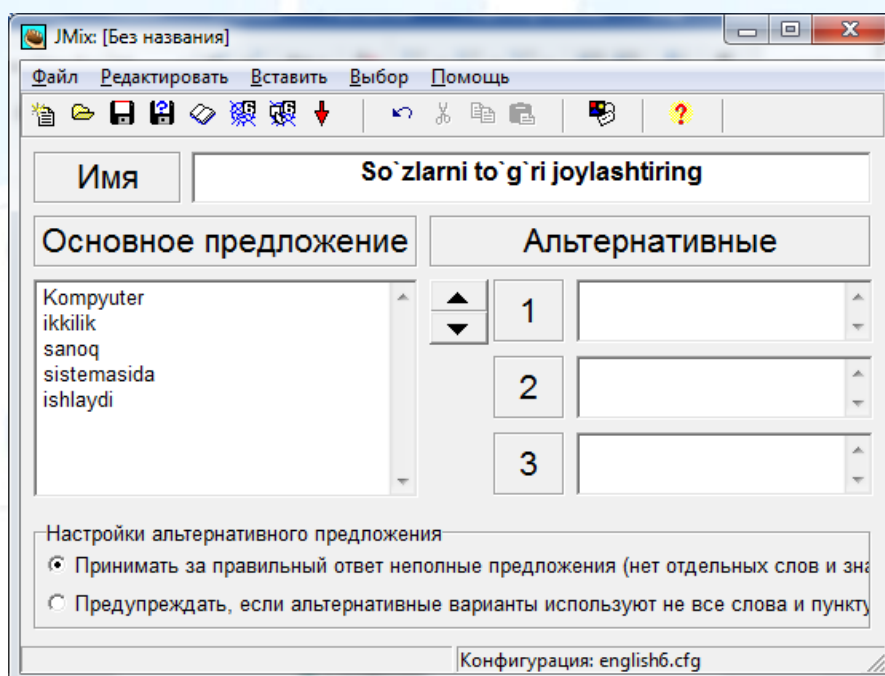


Просмотр задания в моем браузере tugmasini bosib tayyor bo'lgan tesni brauzerda ko'rishimiz mumkin.

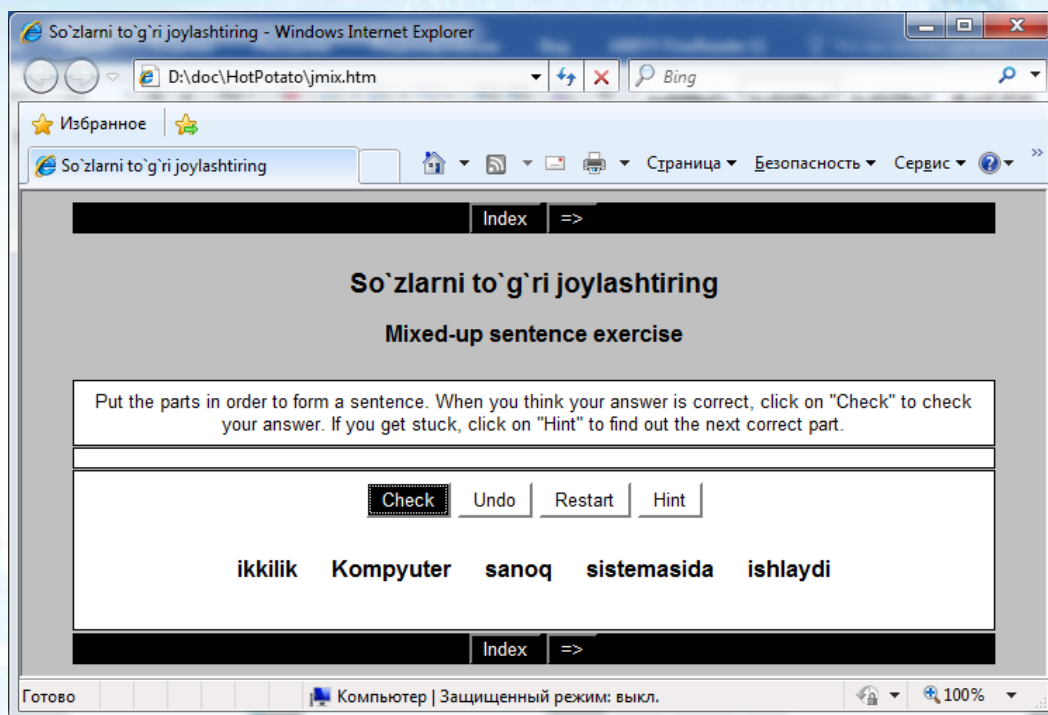




2. **JMix** dasturida yaratiladigan testlar ma'lum bir ketma-ketlikni to'g'ri joylashtirish orqali bajariladi. Bu yerda chap maydon (Основное предложение) ga so'zlar ketma-ketligi navbatma-navbat, o'sib borish yoki kamayib borish tartibida kiritiladi.

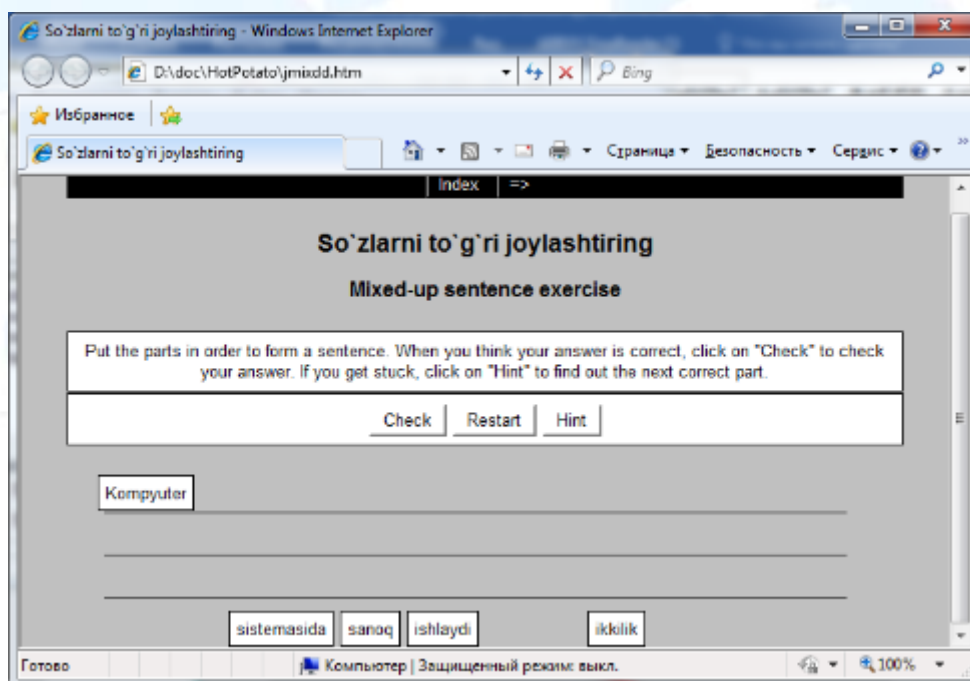


Bu dasturda ham yaratilgan loyihani ham ikki xil ko'rinishdagi test hosil qilishimiz mumkin. F6 tugmasi orqali hosil qilingan test quyidagicha bo'ladi:



Bu yerda pastdagi so'zlar ustiga ketma-ketlikda sichqoncha chap tugmachasi bosiladi, qaysi so'zni tanlasak o'sha so'z tepada ketma-ketlikda hosil bo'ladi.

Ikkinchi ko'rinishda esa so'zlarni sichqoncha **“Drag&Drop”** usulida ketma-ketlikda joylashtiriladi, tartiblanadi.



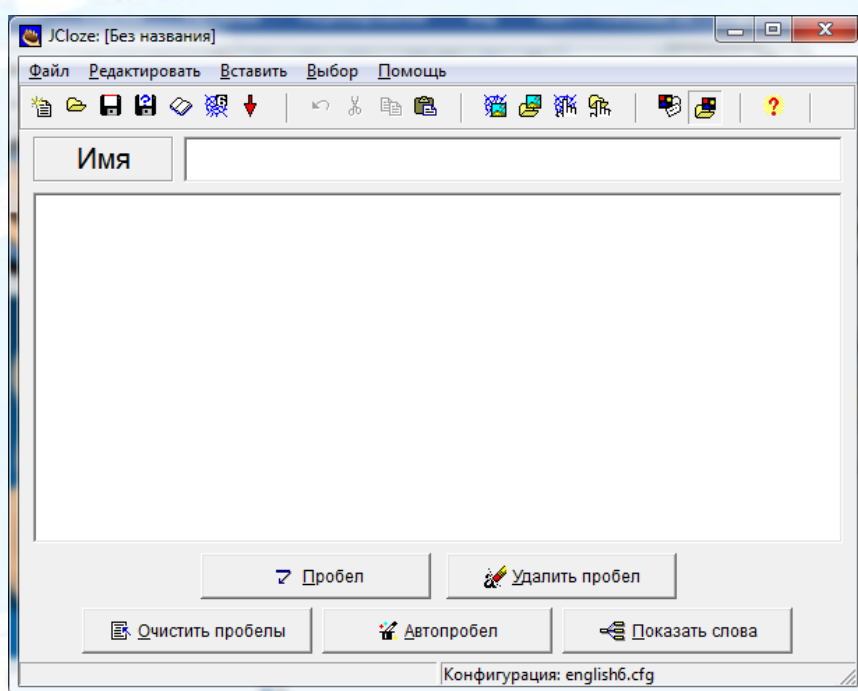


Bu yerdagi inglizcha soʻzlarni tarjima qilish yoki oʻrniga boshqa soʻzlar yozish uchun **Выбор** menyusidan **Вид вэбстраницы** boʻlimidan oʻzgartirish mumkin.

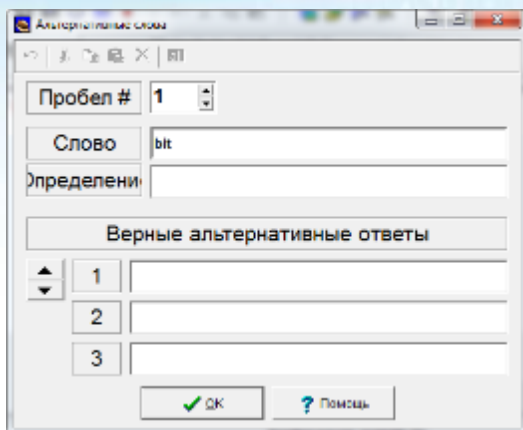
3. **JClose** – matndagi tushirib qoldirilgan soʻzlarni toʻldirish imkonini beradi.

Hot Potatoes dasturini ishga tushiramiz, hosil boʻlgan oynadan “**JCloze**” ni tanlaymiz yoki men “**Potatoes**“ menyusidan ham “**JCloze**” tanlashimiz mumkin.

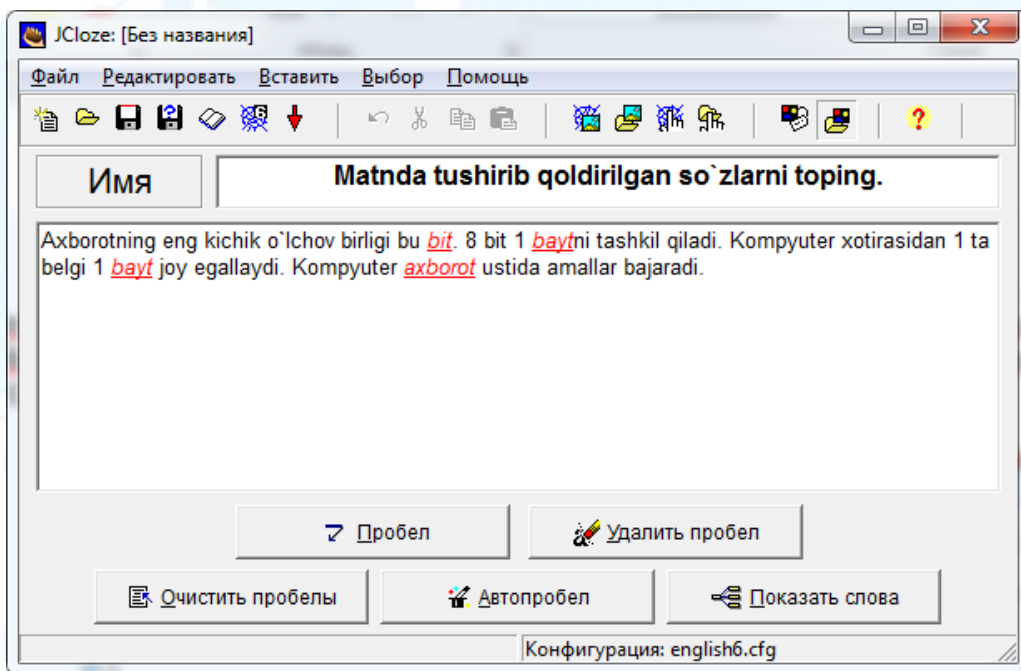
Natijada quyidagi oyna paydo boʻladi:



“Имя” satriga yaratmoqchi boʻlgan topshiriqning nomini kiritamiz: (M: Matnda tushirib qoldirilgan soʻzlarni toping.). Uning pastidagi boʻsh maydonga esa biror matnni yozamiz. Masalan, “ Axborotning eng kichik oʻlchov birligi bu bit” Soʻngra “bit” soʻzini belgilab, pastroqda joylashgan “Probel” tugmasini bosamiz va natijada quyidagi oyna hosil boʻladi.

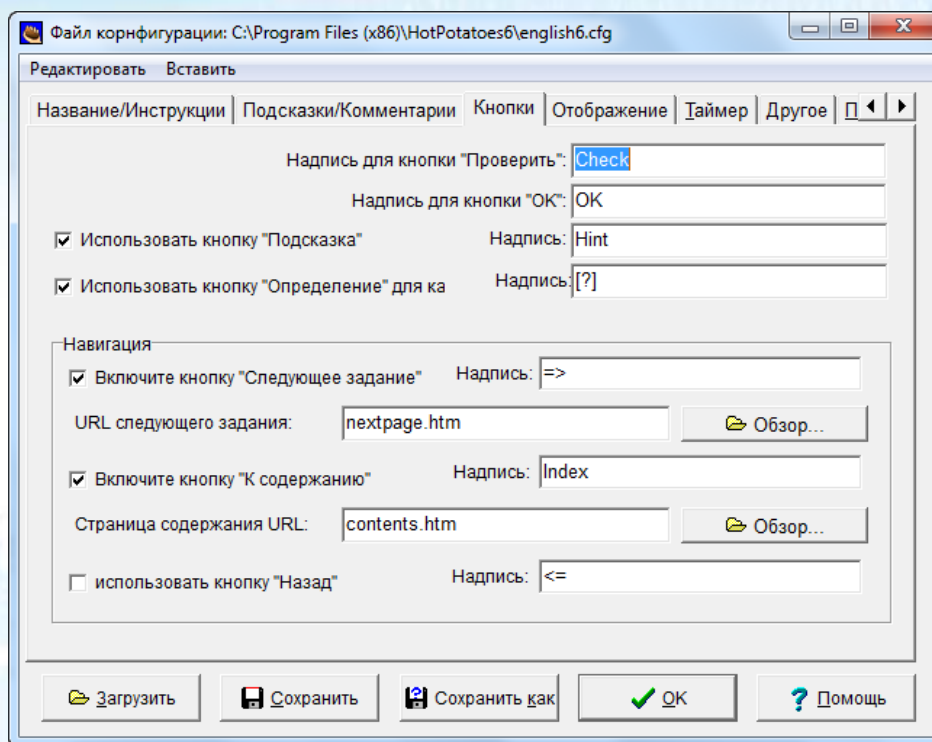


So'ngra biz unga "определение" bandi orqali ta'riflasak ham bo'ladi yani o'quvchiga ko'maklashish maqsadida yoki bo'sh qoldirsak ham kamchilik hisoblanmaydi. Yana qo'shimcha ravishda alternativ javoblar ham qo'shishimiz mumkin va "OK" tugmasini bosamiz. So'ngra ekranda quyidaicha oyna hosil bo'ladi

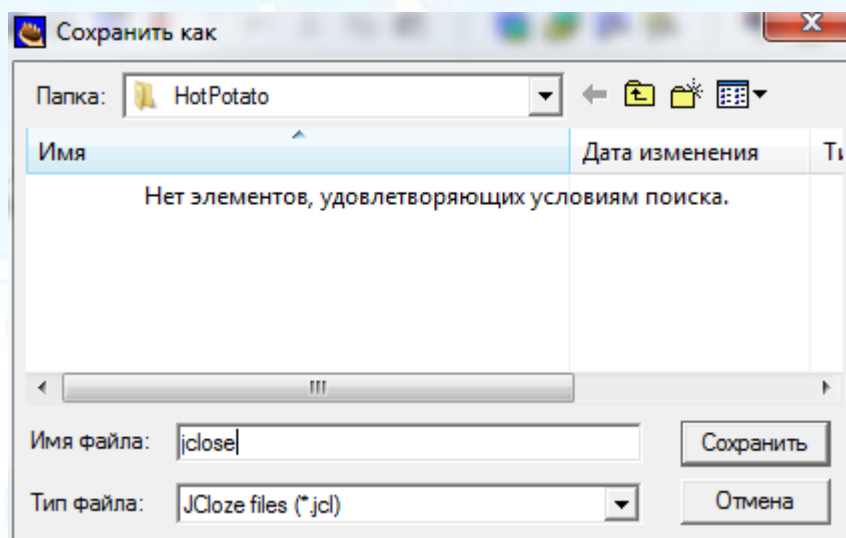


Endi natijani brauzerda hosil qilishimiz uchun yaratgan topshirig'imizning sozlamalarini ko'rib chiqamiz.

Belgilangan tugmalarni bosganimizdan so'ng quyidagi oynalar paydo bo'ladi:

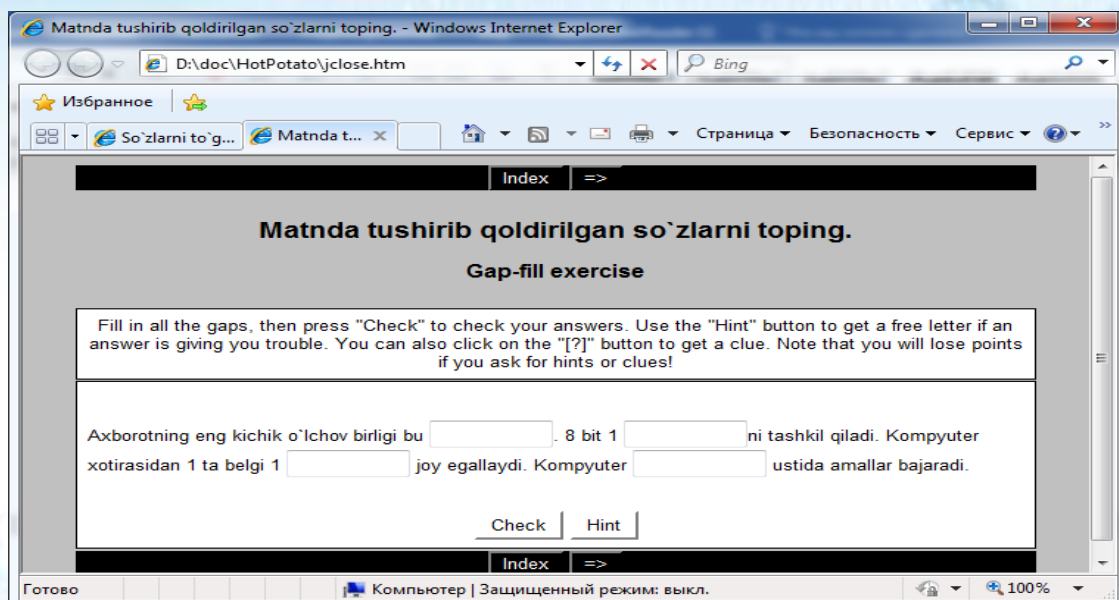


Sozlamalarni bajarib bo'lgandan so'ng quyidagi amallarni bajaramiz



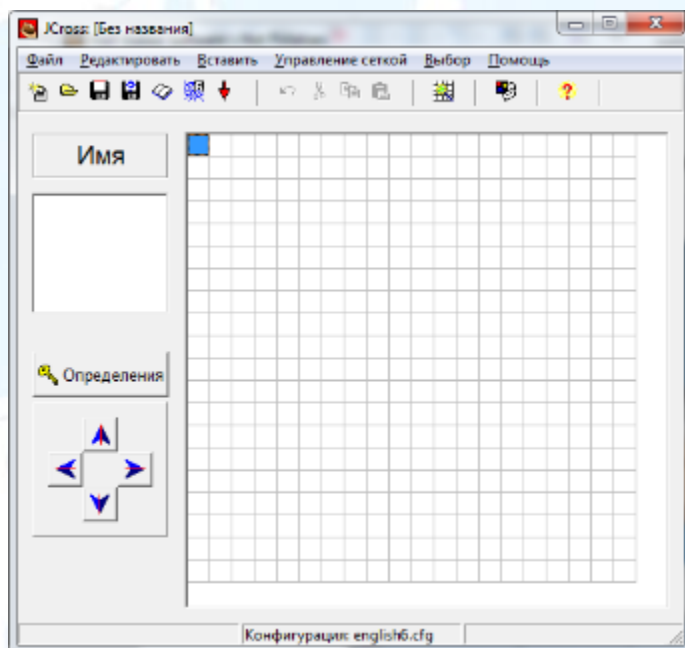
Topshiriqqa nom beramiz, saqlaymiz.

Agar topshiriqlarni to'g'ri bajarga bo'lsangiz natija quyidagicha bo'lishi
kerak.

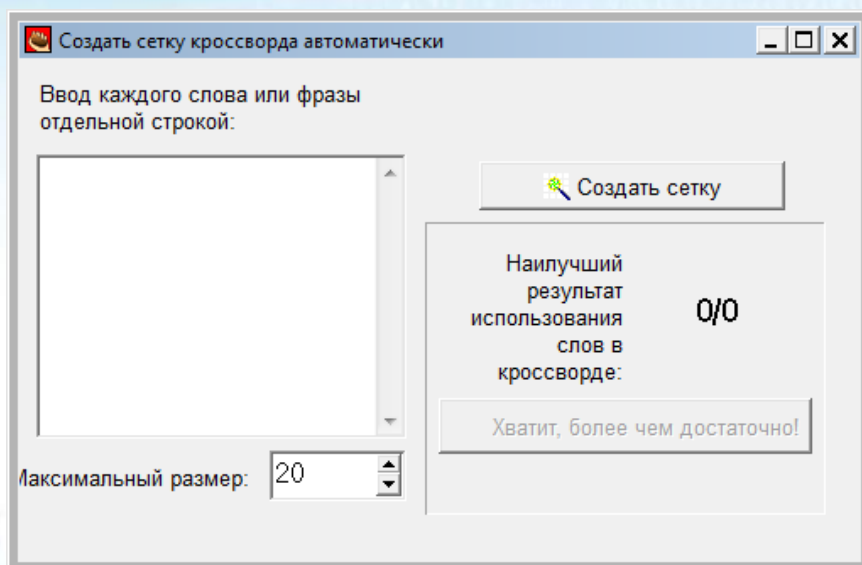


4. JCross – Turli krosvordlar tuzish uchun mo'ljallangan.

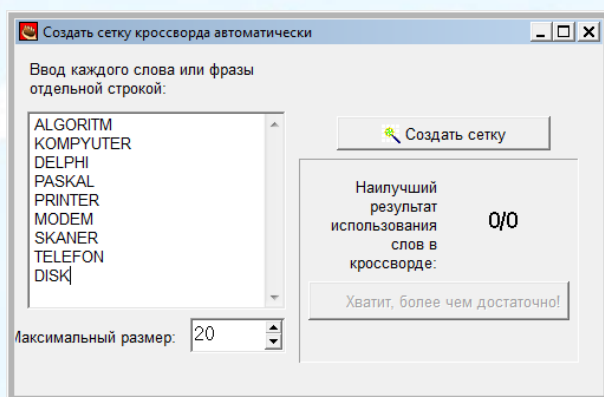
Uni ishga tushirganimizdan keyin quyidagi darcha hosil bo'ladi:



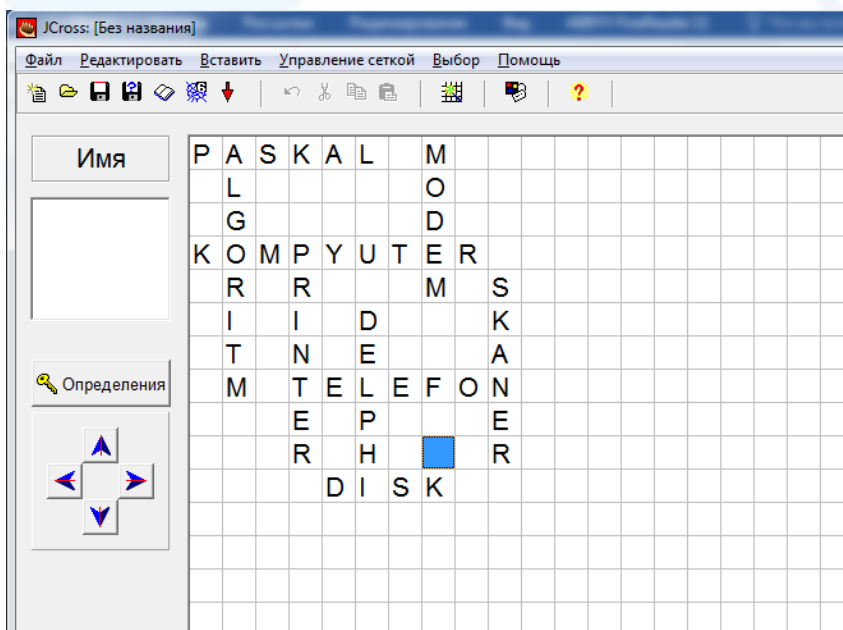
Krosvord yaratishning ikki usuli mavjud odatiy va avtomatik. Biz avtomatik tarzda krosvord yaratishni ko'rib chiqamiz. Buning uchun "Автоматическая сетка" buyrug'idan foydalanamiz.



Darchaning kursor turgan joyiga krosvordimizning kalit so'zlarini yozamiz:

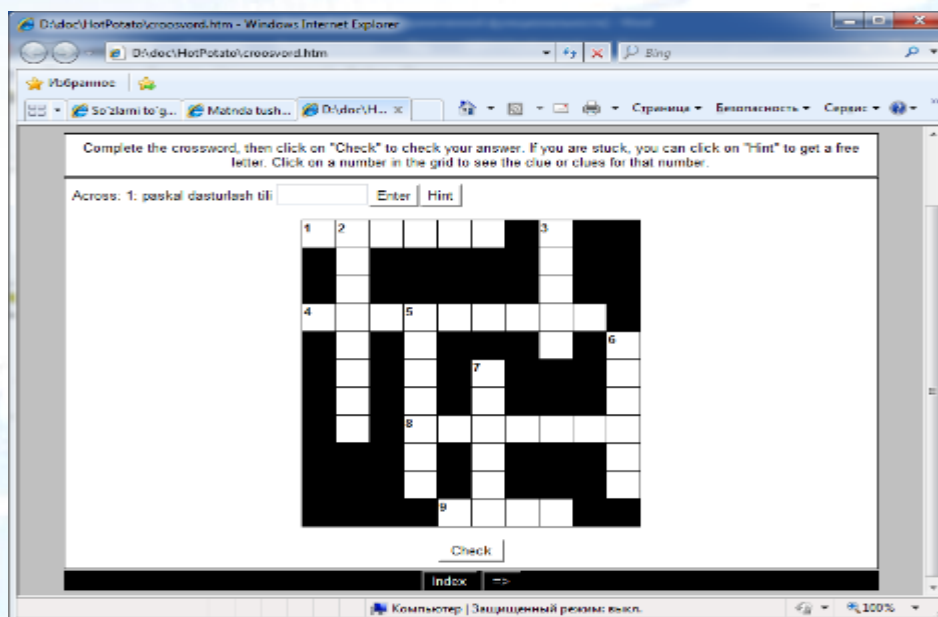


Yozib bo'lgach **Создать сетку** tugmasini bosamiz, natijada kalit so'zlardan tashkil topgan krosvord hosil bo'ladi:





Kalit soʻzlarning izohlarini **Определения** bandi orqali kiritamiz. F6 tugmasini bosib krosvordni brauzerda koʻrishimiz mumkin.



Foydalanilgan adabiyotlar.

1. iSpring Solutions Inc. (2024). *iSpring Suite User Guide*. <https://www.ispringsolutions.com>
2. Arzumanova, L. G. (2019). *Metodika ispol'zovaniya komp'yuternykh texnologiy v obrazovanii: primer platformy iSpring*. // *Innovatsionnye tekhnologii v obrazovanii*, №2.
3. Karimov, B. S. (2022). *Elektron o'quv kurslarini yaratishda iSpring texnologiyalarining o'rni*. // *O'zbekistonda pedagogik innovatsiyalar*, №3.
4. G'ulomov, K., & Arziqulov, H. (2021). Kompyuter grafikasi talabalarning kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish vositasi sifatida. *Amerika ijtimoiy fanlar va ta'lim innovatsiyalari jurnali*, 3 (06), 104-108. <https://doi.org/10.37547/tajssei/Volume03Issue06-17>
5. Arzikulov Husan. "The use of interdisciplinary integration in the development of graphic competence of future teachers of mathematics and informatics." *International conference on multidisciplinary science*. Vol. 1. No. 4. 2023.